

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUMLARININ CİNSİYETE GÖRE İNCELENMESİ: BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

Sümeyye Kübra DAĞLI*

Özet

Bu çalışmanın amacı, cinsiyetin aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır. Çalışmada nicel araştırma yaklaşımı ve meta-analiz yöntemi kullanılmış olup, 2006-2020 yılları arasında Google Akademik, TrDizin ve Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Arama sistemi veri tabanlarında yer alan tez, makale ve kitap bölümlerinden belirli ölçütlere göre seçilen 11 çalışma yer almıştır. Çalışmanın örneklemini 2556'sı kadın 910'u erkek olmak üzere 3466 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda rastgele etkiler modeline göre öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının etki büyüklüğü orta seviyede kadın öğretmen adaylar lehine olduğu görülmüştür. Alt grup analizinde, yayın yılı moderatörü ile yayın türü moderatörünün etki büyüklüğü düzeyinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı anlaşılmıştır. Öte yandan eğitim alanı moderatörünün etki büyüklüğü düzeyinde anlamlı bir farklılık meydana getirdiği tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili çalışma yapacak araştırmacılara erkek öğretmen adaylarının niçin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının kadın aday öğretmenlere göre düşük olduğu ile ilgili nitel araştırmalar yapmaları önerilebilir. Ayrıca öğretmen yetiştirme programlarında, özellikle erkek öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarını geliştirmek amacıyla kazanımların yer almasının ve faaliyetlerin tasarlanmasının bu hususta fayda sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk hakları, meta-analiz, öğretmen adayı, tutum

EXAMINATION OF PRE-SERVICE TEACHERS' ATTITUDES TOWARDS CHILDREN'S RIGHTS BY GENDER: A META- ANALYSIS STUDY

Abstract

This study aims to research the effect of gender on the attitudes of pre-service teachers toward children's rights. In this study, a quantitative research approach and meta-analysis method were used, and there were 11 studies selected according to certain criteria from thesis, article, and book chapters in the Google Academic, TRIndex, and Council of Higher Education National Thesis Center search system's databases between 2006-2020. The study sample consists of 3466 pre-service teachers, 2256 of whom were female and 910 male. As a result of the research, according to the random effects model, it was seen that the effect size of the attitudes of pre-service teachers related to children's rights was moderately in favor of female pre-service

* MEB, İstanbul, Türkiye, s.kubradagli@hotmail.com, Orcid id: 0000-0002-2318-8822

teachers. In the subgroup analysis, although the publication year and type of publication did not make a significant difference in the level of effect size, it was determined that the moderator of the teaching field made a significant difference. Researchers who will study this subject may be advised to conduct qualitative research on why male pre-service teachers have lower attitudes toward children's rights than female pre-service teachers. In addition, it is thought that the inclusion of achievements and the design of activities in teacher training programs to improve the attitudes of male pre-service teachers towards children's rights may be beneficial in this regard.

Keywords: Children's rights, meta-analysis, pre-service teacher, attitude

GİRİŞ

Çocuk hakları, yeryüzündeki tüm çocukların olması gerektiği gibi istismar ve ihmallerden korunarak, refah ve mutluluk içinde sadece çocukluklarını yaşayabilmeleri için oluşturulmuş haklar dizisidir (Erbay, 2010). Çocukların korunması hem ulusal hem de uluslararası eğitim politikalarında köklü bir önceliktir. Eglantyne Jebb, 1920'lerde Milletler Cemiyeti tarafından benimsenmesi için başarılı bir kampanya yürüttüğünde, belirli küresel çocuk haklarının "yaratılmasına" ilham vermiştir (Van Bueren, 1998). O zamandan beri dünyada ve ülkemizde çocuk hakları ile ilgili önemli gelişmeler olmuş ve çocuk hakları hakkındaki farkındalık gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Türkiye tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanan ve 4 Mayıs 1995 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (UNICEF, 2021) çocuk hakları konusunda en önemli ve temel sözleşmelerden biri olarak ülkemizde çocuk hakları çalışmalarının hızlanmasına katkı sağlamıştır (Dağlı, 2022).

Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukların korunması ve yüksek yararını korumak amacıyla bazı ilkeleri içerir. Bu ilkeler; çocuğun yaşama ve gelişme hakkı, ayrımcılık yasağı, çocuğun yüksek yararına öncelik tanınması, çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkıdır (Akyüz, 2012). Okul ortamında çocukların hak ve sorumluluklarını belirlemek amacıyla mevzuatta bir takım hükümler yer almaktadır. Bu bağlamda okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin hakları ve sorumlukları; 1982 Anayasası, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri, MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde detaylı olarak belirlenmiştir (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2021).

Bunların yanı sıra 1930 tarih ve 1702 sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun çocuk haklarını kapsayan maddeler içermektedir. Örneğin bu kanunun 19-22. maddelerinde, öğretmenlerin öğrencilere karşı kaba bir dil kullanması veya kaba-kötü muamelede bulunması ihtar ve tevbih cezalarını gerektiren bir suç olarak kabul edilmiş, öğrenciyi dövmek ise daha üst bir ceza sayılan maaş kesilmesini gerektiren bir disiplin suçu olduğu belirtilmiştir (Gemalmaz, 2005, s.195).

Aydın ise (2015, s.150-152) öğrencilerin başlıca hak ve sorumluluklarını aşağıdaki gibi açıklamıştır;

- Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği,

- Öğrenme hak ve özgürlüğü,
- Her türlü ayrımcılıktan korunma hakkı,
- Her türlü tacizden korunma hakkı,
- Kabul edilmiş standart ve politikalara uygun biçimde ve adil olarak değerlendirilme hakkı,
- Her türlü öğrenci kuruluşlarına üye olmak ve öğrencilerin yönetime katılmasını sağlayan uygulamalara katılma özgürlüğü,
- Okuldaki bütün akademik çalışmalara yetenekleri ve kapasitesi ölçüsünde katılma hakkı,
- Güvenli ve sağlıklı bir çevrede öğrenim görme hakkı,
- Akademik standartlar hakkında bilgilendirme hakkı,
- Yasal sınırlar içinde düşüncelerini açıklama özgürlüğü,
- Okul kuralları hakkında bilgilendirme hakkı,
- Kendisine ait gizli bilgilerin uygunsuz biçimde açıklanmasından korunma hakkı.

20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1.maddesine göre "...çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır" (UNICEF, 2022). 6 Temmuz 2022 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2019 yılı Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Beklentileri ve 2021 yılı TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre ülkelerin toplam nüfusları içindeki 0-17 yaş grubu çocuk nüfus oranları incelendiğinde Türkiye'nin çocuk nüfus oranı %26,9 olup Avrupa Birliği üye ülkelerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır (TÜİK, 2022). Ayrıca Türkiye'de örgün eğitim istatistiklerine göre 2020/2021 öğretim yılı için okul öncesi eğitim seviyesinde beş yaş net okullaşma oranının, %56,9, ilkokul seviyesinde %93,2, ortaokul seviyesinde %88,9 ve ortaöğretim seviyesinde %87,9 olduğu belirlenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2021). Bu oranlara bakıldığında ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim seviyesinde %90'a yakın bir okullaşma oranından söz edilebilir. Okul öncesi eğitim seviyesinde beş yaş net okullaşma oranının, 2019/2020 öğretim yılında %71,2 iken, 2020/2021 öğretim yılında belirgin olarak düşmesi ve %56,9'a kadar gerilemesi ülkemizde okulöncesi eğitimin zorunlu olmaması ve 2019/2020 yılında yaşanan COVID-19 pandemisi ile birlikte okulöncesi öğrencilerin eğitiminin aksaması ile açıklanabilir. Bu oranlar göz önüne alındığında yaklaşık olarak her dört kişiden birinin çocuk sayıldığı ve bu çocuklarında büyük çoğunluğunun eğitim sisteminde yer aldığı anlaşılmaktadır.

Toplumunun önemli bir unsuru olan çocuğun bir bütün olarak gelişimiyle ilgili eğitsel tedbirlerin alınması çağdaş bir uygarlığın teminatı için kritik bir rol

oyunmaktadır (Akyüz, 2012). Bir toplumun gelişmişlik seviyesi o toplumun çocuklara verdiği değerle ve onlara sağladıkları sağlıklı büyüme koşulları ile anlaşılabilir (Akgül, 2015). Öğretmenler mesleklerini icra ederken çocuklarla yakın ve uzun süreli bir ilişki içinde olduklarından, öğretmenlerin çocuk hakları hakkında bilgi ve duyarlılık düzeyini arttırmak sağlıklı nesiller yetiştirebilmeleri noktasında önemlidir (Dağlı, 2022). Çocuk haklarının bilinmesi, bu haklara saygı duyulması ve çocukların haklarının korunmasının en etkili yolu eğitimidir (Turupcu Doğan ve Gültekin Akduman, 2015). Öğretmenlerin çocuk hakları ile ilgili politikalara doğrudan etki etme ve bu yönde savunuculuk yapmasının çocuk hakları konusunda olumlu etki yapacağı bilinmektedir (Kurt, 2016). Çocuk hakları konusunda bilinç sahibi ve duyarlı olan bir öğretmen çocuğa karşı davranışlarında, görev ve sorumluklarını yerine getirmede, sınırlarını belirlemede nasıl bir yol izleyeceğini bilir (Yaşar Ekici, 2014). Bu bilgiler ışığında öğretmen adaylarının mesleğe başlamadan önce çocuk hakları konusunda olumlu tutum geliştirmeleri; eğitimin kalitesinin iyileştirilmesinde, öğrencilerin haklarının korunmasında ve öğretmenlerin bu davranışları içselleştirmesinde büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

Alanyazında öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının araştırıldığı birçok çalışmanın olduğu görülmüştür ancak bu konuyla ilgili herhangi bir meta-analiz çalışmasına rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu araştırma ile birlikte daha önce bireysel olarak yapılmış çalışmaların birleştirilerek daha büyük örneklem gücü ile daha net sonuçların elde edilmesi ve çalışma sonuçlarının yeni parametrelerle incelenerek farklı ilişkilerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Bu çalışmada Türkiye’de öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının cinsiyete göre incelendiği çalışmalardan elde edilen bulguların analiz edilmesi amaçlanmıştır. 2006-2020 yılları arasında öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları konusunda ilgili yürütülmüş tezler, makaleler ve kitap bölümleri meta-analiz kapsamında incelenmiştir. Konu ile ilgili ileride yapılacak araştırmalara yeni yaklaşımlar getirebilmek ve şimdiye kadar bu konuda yapılan çalışmaların genelinde ortaya çıkan sonucu ortaya çıkarmak amacıyla aşağıda yer alan sorular araştırılmıştır.

Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili tutumlarına yönelik yapılan çalışmalarda;

1. Cinsiyetin öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarına etkisi nedir?
2. Çalışmaların yılı hesaplanan etki büyüklüğü için anlamlı bir farklılık yaratan moderatör müdür?

3. Çalışmaların yayın türü hesaplanan etki büyüklüğü için anlamlı bir farklılık yaratan moderatör müdür?
4. Çalışmaların yürütüldüğü öğretmenlik alanı hesaplanan etki büyüklüğü için anlamlı bir farklılık yaratan moderatör müdür?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgilere yer verilmiş olup araştırma boyunca araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel araştırma yaklaşımı ile tasarlanmış ve meta-analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Meta-analiz belli bir konu veya alandaki benzer çalışmaların bulgularının belirli ölçütlerle toplanması ve bir araya getirilerek genel bir sonuca ulaşmak için yapılan analizlerdir (Cumming, 2012; Dinçer, 2014; Petticrew ve Roberts, 2008).

Kanıt hiyerarşisinde en düzeyde bulunan, daha küçük örnekleme sahip bireysel çalışmaları birleştirerek daha büyük örnekleme ulaşılarak daha kesin sonuçlar elde edilmesine imkan sağlayan meta-analiz yöntemi (Açıkel, 2009; Deliktaş, Kabukcuoğlu ve Kış, 2016), daha önce öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkeni konusunda yapılmış akademik çalışmalardan elde edilen nicel verilerle, bu konuda bütünsel ve kapsamlı bir sonuç ortaya çıkarması amacıyla tercih edilmiştir. Araştırma herkesin erişimine açık veriler kullanılarak yapıldığından etik kurul izni gerektirmemektedir.

Verilerin Toplanması

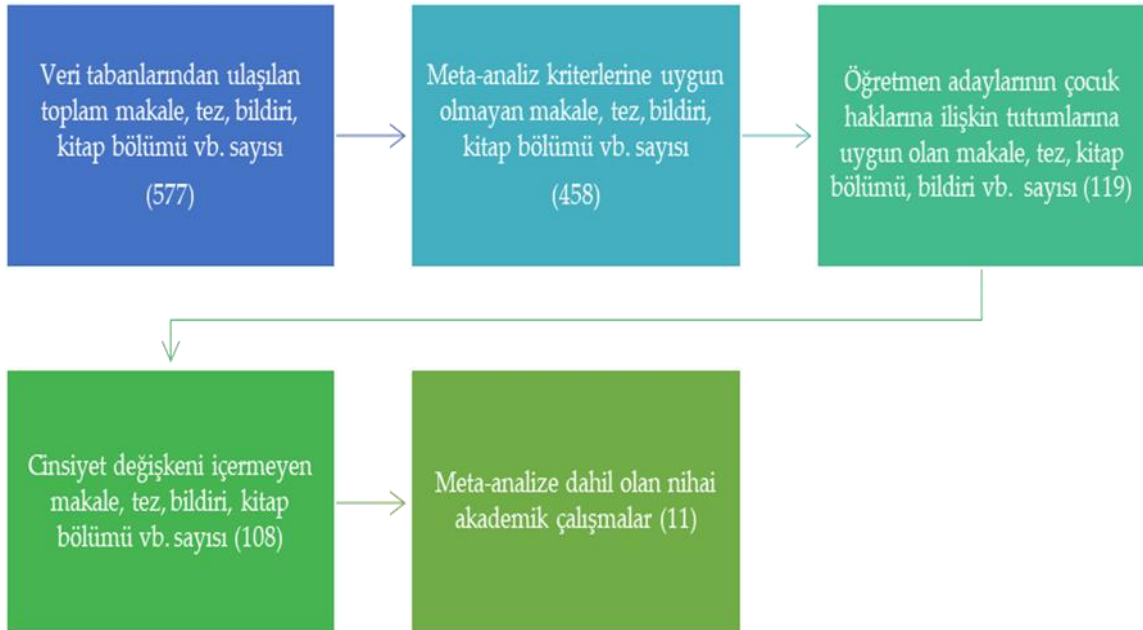
Araştırmaya dahil edilecek çalışmaların belirlenmesi için ilk aşamada Google Akademik, Trdizin ve Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi veri tabanlarından akademik çalışmalar taranmıştır. Çalışmada bu veri tabanlarının tercih edilmesinin sebebi kaynaklara erişimin daha kolay ve ekonomik olmasıdır. Bu veri tabanlarında “öğretmen adayları ve çocuk hakları tutumu”, “öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları”, “eğitim fakültesi öğrencileri ve çocuk hakları tutum” kelime öbekleri anahtar kelimeler olarak kullanılmıştır. Bunun sonucunda toplam 577 çalışmaya ulaşılmıştır. Elde edilen çalışmaların meta-analize dahil edilme sürecinin ikinci aşamasında ise aşağıdaki kriterler kullanılmıştır;

1. Akademik çalışmaların tam erişime açık olması,
2. Meta-analize uygun olan akademik çalışmaların tespit edilmesi (örneklem sayısı, standart sapma, ortalama puan vb. nicel verileri içeren çalışmalar)

3. Akademik çalışmaların, aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre nicel verilerle incelenmiş olması,
4. Akademik çalışmalarda aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının bir ölçek puanı ile tespit edilmiş olması,
5. Akademik çalışmaların 2006-2022 yılları arasında yapılmış olması.

Alanyazın taraması neticesinde kriterlere uygun olan 11 çalışma meta-analize tabi tutulmuştur. Kriterlere uygun olmayan 566 çalışmanın ise gerekli nicel verilere sahip olmamaları, erişime açık olmamaları, cinsiyet değişkeni içermemeleri vb. nedenlerden dolayı meta-analiz için yeterli verileri sağlamadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle söz konusu çalışmalar analizlere dahil edilmemiştir.

Araştırmaya dahil edilen çalışmaların akış diyagramı aşağıda yer alan Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Çalışmaların meta-analiz sürecini gösteren akış diyagramı

Verilerin Analizi

Kriterleri karşılayan çalışmalardan elde edilen veriler Comprehensive Meta Analysis (CMA) 3.0 programına gerekli analizler yapılmak için girilmiştir. Alanyazında etki büyüklüğünün hesaplanması için iki seçenek bulunmaktadır. Bunlar sabit etki modeli ve rastgele etkiler modelidir. Sabit etki modelinde çalışmanın evren büyüklüğünün aynı olduğu ve standart sapmaların sıfır olduğu kabulü söz konusuysen, rastgele etkiler modelinde çalışma evren büyüklüklerinin farklı olduğu ve standart sapmanın sıfıra eşit olmadığı kabul

edilir (Dinçer, 2021). Bu araştırmaya dahil edilen her bir çalışmanın aynı evren büyüklüğüne sahip olmaması nedeniyle rastgele etkiler modeli kullanılmıştır. Ayrıca rastgele etkiler modelinde, küçük örneklemlerli çalışmaların etki büyüklüğü örneklem büyüklüklerine göre ağırlıklandırılmaktadır. Bu sayede küçük örneklemlerli çalışmalar da meta-analize alınabilirler ve diğer çalışmaların ortak etkiye katkılarının tespit edilmesi mümkün olur (Borenstein, Hedges, Higgins ve Rothstein, 2009). Bunun yanısıra rastgele etkiler modeli çalışmalar arası varyansı dikkate alması nedeniyle sabit etki modeline göre daha geniş güven aralıkları elde edilebilmesine imkan sağlar (Açıkel, 2009).

Araştırmada etki büyüklüğünü bulmak için Cohen d, heterojenlik testleri için ise Q ve I² istatistiği hesaplanmıştır. Heterojenliğin kaynağını bulmak için rastgele etkiler modeline göre alt grup analizleri hesaplanmıştır. Ayrıca hem analiz edilen her bir çalışmanın etki büyüklüğünü ve güven aralığını hem de araştırmamanın toplam etki büyüklüğünü ve güven aralığını gösteren orman grafiği kullanılmıştır (Lewis ve Clarke, 2001).

Yayın Yanlılığı

Yayın yanlılığı olup olmadığının tespiti için huni grafiği (funnel plot) yöntemi, Begg ve Mazumdar sıra korelasyon katsayıları ve Classic fail-safe N istatistiği kullanılmıştır. Huni grafiği yayın yanlılığının kontrolünde en çok kullanılan yöntemdir (Dinçer, 2021). Şayet bir meta-analiz çalışmasında yayın yanlılığı yoksa grafiğin ters dönmüş simetrik bir huniyi andırması beklenir (Delgado-Rodríguez, 2001).

Begg ve Mazumdar sıra korelasyonları istatistiğinde Kendall'ın tau b katsayısı hesaplanır ve bu istatistikte yayın yanlılığı olması durumunda bu katsayının 1'e yakın olması ayrıca çift kuyruklu (iki yönlü) p değerinin anlamlı bir fark yaratmaması diğer bir deyişle p değerinin 0.05'den büyük olması beklenir (Dinçer, 2014). Classic fail-safe N istatistiği ise p değerinin alfa değerinden daha büyük olması için meta-analiz çalışmasına kaç tane daha çalışma eklenmesi gerektiğini göstermektedir (Dinçer, 2021).

BULGULAR

Araştırmada kriterlere göre seçilen 11 çalışma meta-analiz testlerine tabi tutulmuştur. Araştırmamanın örneklemi 2556 (%74) kadın 910 (%26) erkek olmak üzere 3466 öğretmen adayından oluşmaktadır. Tablo 1'de meta-analize dahil edilen çalışmaların yüzde frekans bilgileri yer almaktadır.

Tablo 1. Meta-analize dahil edilen çalışmalara ait yüzde-frekans dağılımı

Değişken		f	Toplam	%	Toplam
Yıl	2006	1	11	9,09	100
	2011	1		9,09	
	2014	1		9,09	
	2017	2		18,18	
	2019	2		18,18	
	2020	4		36,36	
Yayın Türü	Kitap Bölümü	1	11	9,09	100
	Mak	7		63,63	
	Tez	3		27,27	
Öğretmenlik Alanı	Eğitim Fakültesi	3	11	27,27	100
	Okul Öncesi	4		36,36	
	Pedagojik Formasyon	1		9,09	
	Sınıf	2		18,18	
	Sosyal Bilgiler	1		9,09	
	Eğitim Fakültesi	3		27,27	

Tablo 1'e göre çalışmaların 7'sinin (%63,63) makale, 1'inin (%9,09) kitap bölümü, 3'ünün ise (%27,27) tez çalışması olduğu görülmektedir. Çalışmaların en çok 2020 yılında (%36,36) en az ise 2006, 2011 ve 2014 yıllarında (%9,09) yapıldığı tespit edilmiştir. Aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının en çok çalışıldığı öğretmenlik alanının okul öncesi bölümü (%36,36) olduğu, en az çalışılan öğretmenlik alanlarının ise pedagojik formasyon (%9,09) ve sosyal bilgiler alanı (%9,09) olduğu görülmektedir. Buna göre son yıllarda öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları konusunda yapılan çalışmaların artma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının cinsiyete göre incelendiği etki büyüklüğü ve heterojenlik testinin sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

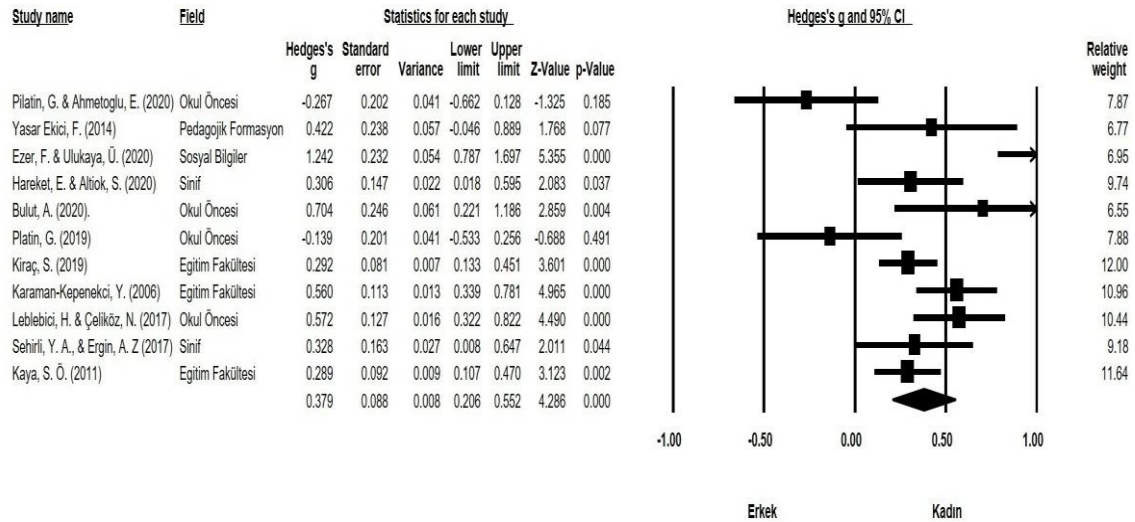
Tablo 2. Etki büyüklüğü ve heterojenlik testi

Model	n	Ortalama Etki Büyüklüğü	Z	Standart Hata	%95'lik Güven Aralığı		sd	Q	p	I ²
					Alt Sınır	Üst Sınır				
Sabit Etkiler Modeli	11	0,363	8,857	0,041	0,283	0,443	10	39,672.000***	74,793	
Rastgele Etkiler Modeli	11	0,379	4,286	0,088	0,206	0,552	-0,289			

* $p < .5$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya dahil olan çalışmaların rastgele etkiler modeline göre ortalama etki büyüklüğünün 0,379 olduğu görülmektedir. %95 güven aralığında etki büyüklüğünün alt sınırı 0,206 ve üst sınırı ise 0,552 olarak bulunmuştur. Ayrıca çalışmanın yapılan heterojenlik testine göre anlamlı düzeyde heterojen olduğu belirlenmiştir ($I^2=74,793$, CMA: $Q=39,672$; $p<.001$). Higgins, Thompson, Deeks ve Altman'ın (2003) sınıflandırmasına göre I^2 değerinin %75 olması araştırmanın yüksek düzeyde heterojen olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgu meta-analize dahil edilen çalışma sonuçlarının birbirlerinden farklılaştığı anlamına gelmektedir. Bu durum çalışmalarda kullanılan çalışma desenlerinden, istatistiksel metotlardan, çalışmanın kalitesinden vb. kaynaklanabilir.

Öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık oluşturup oluşturmadığını saptamak için uygulanan Rastgele Etkiler Modeli (REM) istatistik sonuçlarının orman grafiği Şekil 2'de görülmektedir.

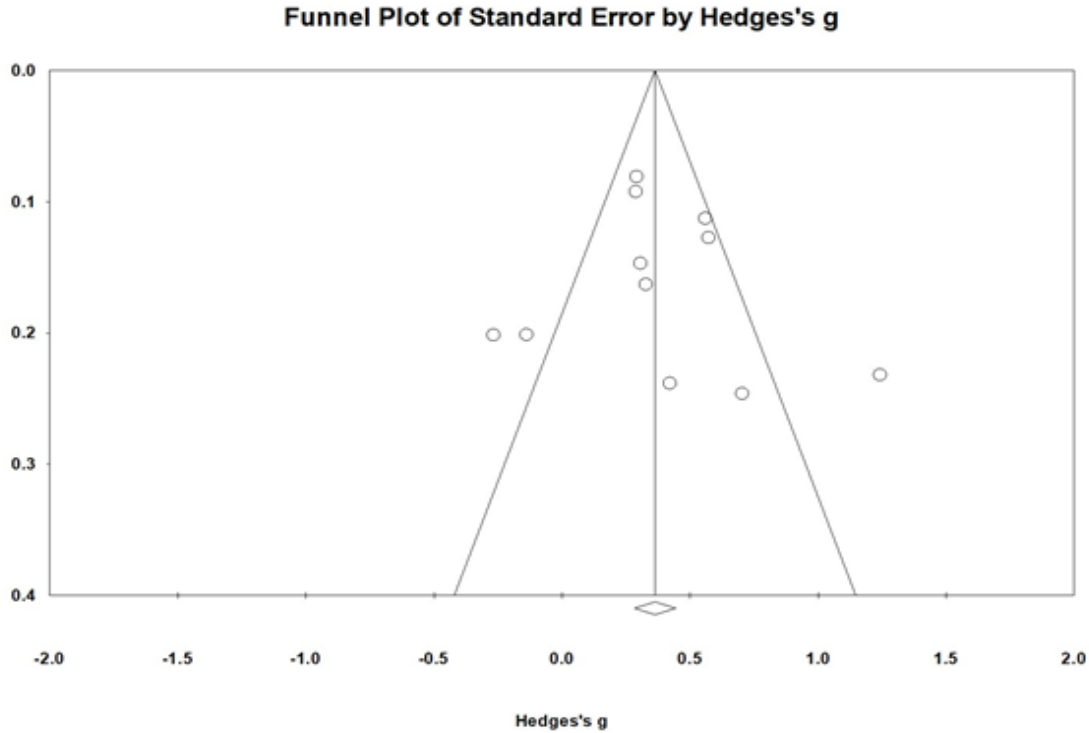

Şekil 2. Çalışmaların etki büyüklüğü değerleri dağılımını gösteren orman grafiği

Şekil 2'de yapılan analiz sonucunda rastgele etkiler modeline göre Cohen $d=0,37$ olduğu görülmektedir. Bu değer Cohen, Manion ve Morrison'un (2017) sınıflandırmasına göre 0,31-0,50 arasında yer alıp orta seviyede etki olarak değerlendirilmektedir. Alt sınır 0,283, üst sınır 0,443 ve $p=.000$ olduğundan bu sonuç anlamlıdır. Buna göre etki büyüklüğünün öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarında kadınlar lehine olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca orman grafiğinde Kıraç'ın (2019) çalışmasının ağırlığının araştırmaya en fazla katkı sağladığı, hassasiyetinin yüksek ve güven aralığının dar olduğu tespit edilmiştir. Orman grafiğinde yer alan karelerin ortalarından geçen çizgilerin

etkisizlik çizgisini kesmemesi; saptanan etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlamına gelmektedir (Benligül, Bektaş ve Arslan, 2022). Meta-analize dahil edilen üç çalışmanın (Pilatin ve Ahmetoğlu, 2020; Platin, 2019; Yaşar Ekici, 2014) etkisizlik çizgisini kestiği, diğer sekiz çalışmanın ise (Bulut, 2020; Ezer ve Ulukaya Öteleş, 2020; Hareket ve Altıok, 2020; Karaman Kepenekci, 2006; Kaya, 2011; Kırac, 2019; Lelebici ve Çeliköz, 2017; Şehirli ve Ergin, 2017) etkisizlik çizgisini kesmediği ve istatistiksel olarak anlamlı oldukları görülmüştür. Bu bulgular ışığında araştırmanın birinci sorusuna cevap bulunmuş olup, cinsiyetin öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarına anlamlı düzeyde bir etkisi olduğu ve bu etkinin kadın öğretmenlerde erkek öğretmenlere göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen çalışmaların etki büyüklüğü huni grafiği Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Meta-analize dahil edilen çalışmaların CMA 3.0 programı ile elde edilmiş huni grafiği

Huni grafiğinde meta-analize dahil edilen her bir çalışmanın etki büyüklükleri, huni grafiği sınırları içinde ve genel meta-analitik sonucun her bir tarafına eşit olarak ve simetrik bir biçimde dağılıyorsa yayın yanlılığı olmadığı; söz konusu çalışmaların etki büyüklükleri, huni grafiği sınırları dışında ve asimetric bir biçimde dağılıyorsa bu durumda tam tersi olarak yayın yanlılığı olduğu anlaşılır (Bown ve Sutton, 2010; Sari ve Sasmaz Oren, 2020). Çalışmaların

çoğunluğunun ortadaki dikey çizginin belli bir bölgesine veya hunin alt kısmına doğru toplanması durumu ise yayın yanlılığı olduğuna işaret eder (Borenstein ve diğerleri, 2009). Bu bağlamda Şekil 3'e göre araştırmaya dahil edilen 11 çalışmanın simetrik bir dağılım gösterdiği ve yayın yanlılığı olmadığı söylenebilir.

Tablo 3'te ise aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre incelendiği bu çalışmada yayın yanlılığının olup olmadığını tespit etmek için kullanılan Begg ve Mazumdar sıra korelasyon katsayıları test sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları-cinsiyet Begg ve Mazumdar sıra korelasyon katsayıları

Begg ve Mazumdar Sıra Korelasyon Katsayıları	Değerler
Kendall'in S istatistiği (P-Q)	7,00000
Süreklilik düzeltilmesi olmadan Kendall'in tau katsayısı	
Tau	0,12727
Tau için z değeri	0,544950
P- değeri (1- yönlü)	0,29289
P- değeri (2- yönlü)	0,58579
Süreklilik düzeltilmesi ile Kendall'in tau katsayısı	
Tau	0,10909
Tau için z değeri	0,46710
P- değeri (1- yönlü)	0,32021
P- değeri (2- yönlü)	0,64043

Tablo 3'te süreklilik düzeltilmesi olmadan iki yönlü p değerinin 0,58579 ve süreklilik düzeltilmesi ile iki yönlü p değerinin 0,64043 olduğu görülmektedir. Begg ve Mazumdar Sıra Korelasyonu hesaplamasına göre şayet iki yönlü (kuyruklu) p değeri sonucu 0,05'ten büyük ise bu yayın yanlılığının olmadığı anlamına gelir (Dinçer, 2014). Bu bilgi ekseninde süreklilik düzeltilmesi olmadan iki yönlü p değerinin ve süreklilik düzeltilmesi ile iki yönlü p değerinin 0,05'ten büyük olduğu ve bu nedenle bu araştırmada yayın yanlılığından söz edilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Son olarak yayın yanlılığının var olup olmadığının araştırılması için Classic fail-safe N analizi uygulanmış ve p değerinin alfa değerinden daha büyük olabilmesi için meta analiz çalışmasına alınması gereken çalışma sayısı 197 olarak bulunmuştur. Fail-safe N değeri $5n + 10$ 'dan büyükse, yayınlanmamış araştırmaların tahmini etki büyüklüğünün meta-analizin etki büyüklüğünü etkilemesi olası değildir (Rosenthal, Kleid ve Cohen, 1979). Burada n sayısı meta-analize dahil edilen çalışma sayısını belirtmektedir. Bu araştırma için n değeri 11 olup bu hesaplama göre $5.11 + 10 = 65$ sonucu elde edilmektedir ve bu

değer 197'den küçük olduğu için yayın yanlılığının olmadığı anlaşılmaktadır. Alanyazında öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarını inceleyen bu sayıda çalışma olmaması da yayın yanlılığı olmadığını bir diğer ispatı olarak gösterilebilir.

Cinsiyet değişkeninin öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarına etkisinde; meta-analize dahil edilen çalışmaların yıl, yayın türü ve araştırmanın yapıldığı örneklem grubunu oluşturan öğretmenlik alanının birer değişken (moderatör) olup olmadığının tespiti için rastgele etkiler modeline göre alt grup analizleri yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Rastgele etkiler modelinde alt gruplar analizleri

Değişken	n	Etki Büyükülüğü	Standart Hata	%95'lik Güven Aralığı		sd	.05 güven düzeyi X ²	Qb	p	
				Alt sınır	Üst Sınır					
Yıl	2006	1	0,560	0,113	0,339	0,781	5	11,070	5,702	.336
	2011	1	0,289	0,092	0,107	0,470				
	2014	1	0,422	0,238	-0,046	0,889				
	2017	2	0,471	0,120	0,235	0,707				
	2019	2	0,116	0,211	-0,298	0,531				
	2020	4	0,484	0,298	-0,099	1,067				
	Toplam	11	0,398	0,056	0,288	0,508				
Yayın Türü	Kitap Bölümü	1	0,328	0,163	0,008	0,647	2	5,991	2,654	.265
	Makale	7	0,494	0,140	0,219	0,769				
	Tez	3	0,221	0,093	0,040	0,403				
	Toplam	11	0,309	0,070	0,172	0,446				
Öğretmenlik Alanı	Eğitim Fakültesi	3	0,366	0,081	0,207	0,525	4	9,488	14,516	.006*
	Okul Öncesi	4	0,218	0,242	-0,257	0,694				
	Pedagojik Formasyon	1	0,422	0,238	-0,046	0,889				
	Sınıf	2	0,316	0,109	0,102	0,530				
	Sosyal Bilgiler	1	1,242	0,232	0,787	1,697				
Toplam	11	0,402	0,059	0,287	0,518					

Tablo 4'te yapılan analiz sonucuna göre çalışmaların yıl ve yayın türünün; araştırma sonucunda elde edilen etki büyüklüğünde anlamlı düzeyde farklılık oluşturmadığı ($p > .05$) görülmektedir. Buna göre sırasıyla araştırmanın ikinci ve üçüncü araştırma soruları olan 'Çalışmaların yılı hesaplanan etki büyüklüğü için anlamlı bir farklılık yaratan moderatör müdür?' ve 'Çalışmaların yayın türü hesaplanan etki büyüklüğü için anlamlı bir farklılık yaratan moderatör müdür?' sorularının her ikisinin cevabının da '*değildir*' olduğu anlaşılmaktadır. 14 yıllık bir süre içerisinde ve yayının türüne bağlı olmaksızın sonuçların değişmeyişi kadın öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının erkek öğretmen adaylarına göre daha fazla olduğunu doğruladığı anlamına gelebilir.

Buna karşılık öğretmenlik alanının anlamlı düzeyde farklılık yarattığı ($p < .05$) görülmektedir. Etki büyüklüğü değerleri sırasıyla, eğitim fakültesi için 0,366, okul öncesi için 0,218, pedagojik formasyon için 0,422, sınıf için 0,316 ve sosyal bilgiler için 1,242 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmen adaylarının tamamı için etki büyüklüğü değeri ise 0,402 olarak bulunmuştur. Etki büyüklükleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonucuna göre, araştırmanın yapıldığı öğretmenlik alanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($Q_b=14,516$, $p=.006 < 0,05$). Rastgele etkiler modeline göre yapılan alt grup analizinde; meta-analize dâhil edilen çalışmalar için cinsiyetin öğretmen adaylarının çocuklarına karşı tutumlarına olan etki büyüklüğü sosyal bilgiler öğretmen adaylarında en yüksek değer iken okul öncesi öğretmen adaylarında en düşük değer olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle araştırmanın dördüncü sorusu olan 'Çalışmaların yürütüldüğü öğretmenlik alanı hesaplanan etki büyüklüğü için anlamlı bir farklılık yaratan moderatör müdür?' sorununun cevabı 'evet' olmuş ve aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarında meydana gelen farklılığının kadın öğretmenler lehinde en fazla sosyal bilgiler öğretmen adaylarında gerçekleştiği saptanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, cinsiyetin öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarına olan etkisinin araştırılması amacıyla meta-analiz yöntemi kullanılmış ve Türkiye'de 2006-2022 yılları arasında bu konu ile ilgili olan makale, bildiri, tez ve kitap bölümleri incelenmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda, kriterleri karşılayan 2006-2020 yılları arasında gerçekleştirilmiş 11 akademik çalışma olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmalardan elde edilen 2556'sı (%74) kadın 910'u (%26) erkek olmak üzere 3466 öğretmen adayı bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bununla birlikte çalışmalardan elde edilen veriler; yıl, yayın türü ve öğretmenlik alanı değişkenleri (moderatörleri) bakımından incelenmiştir. Yayın yanlılığının araştırılması amacıyla huni grafiği (funnel plot) yöntemi, Begg ve Mazumdar sıra korelasyon katsayıları ve Classic fail-safe N istatistiği kullanılmış ve bu analizlerin herhangi birinde yayın yanlılığına rastlanmamıştır.

CMA 3.0 ile yapılan meta-analiz sonucunda Cohen d etki katsayısı rastgele etkiler modeline göre 0,379 bulunmuştur. Cohen ve diğerlerinin (2017) sınıflandırmasına göre bu etki büyüklüğü orta düzey olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının çocuk haklarına karşı tutumlarının kadın öğretmenler lehine orta düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin

tutumlarının incelendiği çoğu çalışmayla benzerlik göstermektedir (Ezer ve Ulukaya Öteleş, 2020; Hareket ve Altıok, 2020; Karaman Kepenekci, 2006; Kırac, 2019; Leblebici ve Çeliköz, 2017; Pilatin ve Ahmetoğlu, 2020; Şehirli ve Ergin, 2017; Yaşar Ekici, 2014). Bazı araştırmalarda ise tam tersi olarak erkek öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının kadın öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde daha olumlu olduğu tespit edilmiştir ve araştırmanın sonucu bu çalışmalarla çelişmektedir (Kaya, 2011; Pilatin, 2019). Buna karşılık bazı araştırmalarda erkek ve kadın öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarında anlamlı fark olmadığı belirtilmiştir ve araştırmanın sonucu bu çalışmalarla da örtüşmemektedir (Acaray, Uslu, Yucesoy, Bağlama ve Demirok, 2020; Bulut, 2020). Bu veriler doğrultusunda cinsiyetin öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarında farklı araştırma sonuçlarının olduğu söylenebilir. Çalışma sonuçlarından elde edilen farklılık öğretmen adaylarının kişisel özellikleriyle, yetiştikleri aile ortamıyla, kendi yaşamlarında öğretmenleri ile girdikleri etkileşim sonucu edinmiş oldukları deneyimleriyle ve eğitim aldıkları üniversitenin kültür iklimiyle bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Ancak alanyazına bakıldığında araştırma sonuçlarının büyük bir çoğunluğunun bu meta-analiz araştırma sonucunu destekler şekilde yani kadın öğretmen adayları lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuk istismarı vakalarında suçlunun cinsiyetinin erkek olma sıklığının kadın olma durumuna göre daha çok rastlandığı çeşitli araştırmalarda bildirilmiştir (Sağır ve Gözler, 2013; Yiğit, 2010). Kadın öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının erkeklere göre daha olumlu olarak bulunmasının nedeni olarak, kadın öğretmen adaylarının annelik rolünü sosyal öğrenme sonucu içselleştirmelerinin sonucu olarak ortaya çıkmış olabileceği düşünülebilir.

Genel etki düzeyini belirlemek için yapılan analiz sonucunda çalışmalar arasında yüksek düzeyde heterojenite olduğu tespit edilmiştir. Heterojenliğin sebebinin anlaşılması için yıl, yayın türü ve öğretmenlik alanı moderatörleri için alt grup analizleri yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre yıl ve yayın türü değişkenleri etki büyüklüğünde anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç erkek öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının kadınlara göre daha az olmasının bu değişkenlerden bağımsız olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Diğer bir ifadeyle yıl ve yayın türünün; cinsiyetin aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarında belirleyici etken olmadığı anlamına gelebilir.

Öğretmenlik alanı değişkeninde ise anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğretmen adaylarının eğitim gördükleri lisans programlarına göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının değişkenlik gösterdiği daha önceki çalışmalarla örtüşmektedir (Değirmenci, 2011; Yaşar Ekici, 2014). Bu bulgunun öğretmen

adaylarının eğitim gördükleri üniversitenin öğretim elemanlarının tutum, davranışları, eğitim faaliyetleri vb. ilgili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarının diğer bölümler içinde en yüksek etki büyüklüğüne sahip olmaları ders programında yer alan İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersi ile ilişkilendirilebilir. Nitekim daha önceki çalışmalar insan hakları veya çocuk hakları gibi konularda ders alan öğrencilerin bu konu hakkında bilgi sahibi olmayan ya da herhangi bir ders almamış öğrencilere kıyasla çocuk haklarına ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Covell ve Howe, 1999; Karaman Kepenekci, 2006). Bu bulguyu destekler şekilde Özen'in (2015) "Öğretmen Adaylarının Demokrasi ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi" isimli araştırmasında "demokrasi eğitimi" ve "demokrasi" için sosyal bilgiler öğretmen adaylarının diğer öğretmen adayları içinde en olumlu grup oldukları saptanmıştır.

Ulubey ve Gözütok (2015) demokrasi eğitiminin öğretmen-öğrenci ilişkilerinde ve eğitim faaliyetlerinin her aşamasında yer alması gereken değerli bir eğitim olduğunu vurgulamışlardır. Bu doğrultuda erkek aday öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının iyileştirilmesinde demokrasi, insan hakları, çocuk hakları gibi derslerin öğretmen adaylarının ders programlarında yer almasının önemli bir parametre olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının cinsiyeti için hesaplanan etki büyüklüğünün kadın öğretmenler lehine orta düzeyde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç kadın öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının erkek öğretmen adaylarına kıyasla daha olumlu olduğu anlamına gelmektedir. Bununla birlikte meta-analize dahil edilen çalışmalarda değişken (moderatör) olarak tespit edilen yıl ve yayın türünün hesaplanan etki büyüklüğü için anlamlı bir yaratmadığı görülmüştür. Bu sonuçlara dayanarak cinsiyetin aday öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarına yıl ve yayın türünün etki etmediği çıkarımı yapılabilir. Çalışmaların yürütülmüş olduğu öğretmenlik alanı değişkeninin (moderatörünün) ise anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür. Son olarak yayın yanlılığının araştırılması amacıyla huni grafiği (funnel plot) yöntemi, Begg ve Mazumdar sıra korelasyon katsayıları ve Classic fail-safe N istatistiği kullanılmış ve bu analizlerin herhangi birinde yayın yanlılığına rastlanmamıştır.

ÖNERİLER

Araştırmanın bulguları ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda; bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara ve öğretmen adaylarının yetiştirilmesi sürecinde rol oynayan kişilere aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

1. Erkek öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının kadın öğretmenlere göre neden daha düşük olduğunun daha derinlemesine araştırılması amacıyla nitel araştırmalar yapılabilir.
2. Öğretmen yetiştiren lisans ve pedagojik formasyon programlarında çocuk hakları ile ilgili zorunlu bir dersin yer alması ayrıca öğretmen adaylarının staj programlarında çocuk hakları ile ilgili kazanımların yer alması öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunabilir.
3. Erkek öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının geliştirilmesi hedefine yönelik olarak Yükseköğretim Kurulu ve üniversite yönetimlerince yapılacak protokollerle seminer, konferans, etkinlik vb. faaliyetlerin planlanmasının ve gerçekleştirilmesinin bu konuda yarar sağlayabileceği düşünülmektedir.
4. Benzer bir araştırma çalışma grubu olarak eğitimin esas uygulayıcıları olan öğretmenlere yönelik olarak yapılabilir.
5. Veri tabanlarının genişletilmesi ve farklı ülkelerden çalışmaların da araştırmaya eklenmesiyle yapılacak bir meta-analiz çalışması daha genellenebilir sonuçlara ulaşmak için gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Yıldız (*) işareti ile gösterilen kaynaklar meta-analize dahil edilen çalışmalardır.
- Acaray, G., Uslu, R., Yucesoy, Y., Bağlama, B. ve Demirok, M. S. (2020). Preservice special education teachers' democratic tendencies and attitudes towards children rights. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 12(2), 335-347. doi:10.18662/rrem/12.2/281
- Açikel, C. (2009). Meta-analiz ve kanıta dayalı Tıp'taki yeri. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19(2), 164-172.
- Akgül, M. Ş. (2015). *İlkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Akyüz, E. (2012). *Çocuk hukuku çocukların hakları ve korunması* (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2015). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Benligül, E. M., Bektaş, M. ve Arslan, G. (2022). Meta-analizi anlamak ve yorumlamak: Hemşireler için pratik bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 15(1), 86-98. doi:10.46483/deuhfed.872337
- Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P. T. ve Rothstein, H. R. (2009). *How a meta-analysis works*. John Wiley & Sons, Ltd. doi:10.1002/9780470743386.ch1
- Bown, M. J. ve Sutton, A. J. (2010). Quality Control in Systematic Reviews and Meta-analyses. *European Journal of Vascular and Endovascular Surgery*, 40(5), 669-677. doi:10.1016/j.ejvs.2010.07.011
- *Bulut, A. (2020). Okul öncesi eğitim paydaşlarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 2067-2078. doi:10.33206/mjss.724740
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2017). *Research methods in education* (8. bs.). New York: Routledge.
- Covell, K., & Howe, R. B. (1999). The impact of children's rights education: A Canadian study. *The International Journal of Children's Rights*, 7, 171-183
- Cumming, G. (2012). *Understanding the new statistics: Effect sizes, confidence intervals, and meta-analysis*. Routledge, Taylor and Francis Group.
- Dağlı, S. K. (2022). Türkiye'de eğitim alanında çocuk hakları ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Eğitim Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 3(1), 22-34.
- Değirmenci, T. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi*, XX. Eğitim Bilimleri Kurultayı, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

- Delgado-Rodríguez, M. (2001). Glossary on meta-analysis. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 55(8), 534-536. doi:10.1136/jech.55.8.534
- Deliktaş, A., Kabukcuoğlu, K. ve Kış, A. (2016). Hemşirelikte meta-analiz uygulama süreci: Metodolojiye yönelik bir rehber. *Journal of Human Sciences*, 13(1), 1906-1925.
- Dinçer, S. (2014). *Eğitim bilimlerinde uygulamalı meta-analiz*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dinçer, S. (2021). *Eğitim bilimlerinde uygulamalı meta-analiz* (3. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Erbay, E. (2010). *Çocuk hakları ve Türkiye’de çocuk işçiliği sorunu Birleşmiş Milletler çocuk haklarına dair sözleşme’nin 20. Yılında Türkiye’de çocuk hakları*. (H. Acar ve A. İcağasıoğlu Çoban, Ed.). Ankara: Maya Akademi.
- *Ezer, F. ve Ulukaya Öteleş, Ü. (2020). Çocuk haklarına yönelik tutumun belirlenmesi: Nicel bir araştırma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 48-58. doi:10.14582/DUZGEF.2020.139
- Gemalmaz, H. B. (2005). *Avrupa insan hakları sözleşmesinde ve Türk hukukunda çocuğun bedensel cezaya karşı korunması*. Legal Yayıncılık.
- *Hareket, E. ve Altıok, S. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının kültürlerarası duyarlılık düzeyi bağlamında incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 689-698. doi:10.18506/anemon.617289
- Higgins, J. P. T., Thompson, S. G., Deeks, J. J. ve Altman, D. G. (2003). Measuring inconsistency in meta-analyses. *BMJ (Clinical research ed.)*, 327(7414), 557-560. doi:10.1136/bmj.327.7414.557
- *Karaman Kepenekci, Y. (2006). A study of university students’ attitudes towards children’s rights in Turkey. *The International Journal of Children’s Rights*, 14(3), 307-318. doi:10.1163/157181806778458095
- Karaman Kepenekçi, Y. ve Taşkın, P. (2021). *Eğitim hukuku* (3. bs.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- *Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/2707> adresinden erişildi.
- *Kıraç, Ş. (2019). *Eğitim fakültesi ve hukuk fakültesi 1. Ve 4. Sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kurt, S. (2016). Çocuk haklarına ilişkin mevzuat ve uygulamalar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36), 99-127. doi:10.21560/spcd.28915
- *Leblebici, H. ve Çeliköz, N. (2017). Prospective teachers’ attitudes towards children rights. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 307-318. doi:10.24289/ijsser.270584

- Lewis, S. ve Clarke, M. (2001). Forest plots: Trying to see the wood and the trees. *British Medical Journal (BMJ)*, 322(7300), 1479-1480. doi:10.1136/bmj.322.7300.1479
- MEB. (2021). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2020/2021. 26 Temmuz 2022 tarihinde <http://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-20202021/icerik/424> adresinden erişildi.
- Özen, F. (2015). Evaluation of the attitudes of teacher candidates towards democracy and multicultural education. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 182-220.
- Petticrew, M. ve Roberts, H. (2008). *Systematic reviews in the social sciences: A practical guide*. John Wiley & Sons.
- *Pilatin, G. (2019). *Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://dspace.trakya.edu.tr/xmlui/handle/trakya/4977> adresinden erişildi.
- *Pilatin, G. ve Ahmetoğlu, E. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 39(3) 100. Yıl Eğitim Sempozyumu Özel Sayı, 117-136.
- Rosenthal, R., Kleid, J. J. ve Cohen, M. V. (1979). Abnormal mitral valve motion associated with ventricular septal defect following acute myocardial infarction. *American Heart Journal*, 98(5), 638-641. doi:10.1016/0002-8703(79)90291-6
- Sağır, M. ve Gözler, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 67-102.
- Sari, K. ve Sasmaz Oren, F. (2020). The effect of inquiry-based learning strategy on the students' academic achievements: A meta-analysis study. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi-Hacettepe University Journal of Education*, 35(3). doi:10.16986/huje.2019052510
- *Şehirli, Y. A. ve Ergin, A. Z. (2017). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları. H. Asutay (Ed.), *Balkan Eğitim Araştırmaları* içinde (ss. 101-112).
- Turupcu Doğan, A. ve Gültekin Akduman, G. (2015). Okul öncesi eğitim ve çocuk hakları. G. U. Balat (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* içinde (ss. 235-252). Nobel Akademik Yayıncılık.
- TÜİK. (2022). Dünya Nüfus Günü, 2022. 26 Temmuz 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552> adresinden erişildi.

- Ulubey, Ö. ve Gözütok, F. D. (2016). Future citizenship, democracy and human rights education with creative drama and other interactive teaching methods. *TED Eğitim ve Bilim*, 40(182). doi:10.15390/EB.2015.4845
- UNICEF. (2021). Birleşmiş Milletler çocuk haklarına dair sözleşme ve ihtiyari protokoller, usûl kuralları ile çocuk hakları komitesi genel yorumları. 31 Aralık 2021 tarihinde <https://www.unicef.org/turkey/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf> adresinden erişildi.
- UNICEF. (2022). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. 26 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> adresinden erişildi.
- Van Bueren, G. (Ed.). (1998). *International documents on children* (2. bs.). Leiden-Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- *Yaşar Ekici, F. (2014). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of Academic Social Science*, 2(8), 66-77. doi:10.16992/ASOS.417
- Yiğit, R. (2010). Çocukların cinsel istismarı ve ensest. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 90-100.

Extended Abstract

Introduction

Extended Abstract, Taking educational measures for the development of the child as a whole, who is an important element of society, plays a critical role in the assurance of contemporary civilization (Akyüz, 2012). The level of development of a society can be understood by the value that society attaches to children and the healthy growth conditions they provide (Akgül, 2015). For this reason, to provide our children, who are the guarantee of our future, with the education conditions they deserve, our teachers must first be informed about children's rights and develop a positive attitude.

This study, it was aimed to analyze the findings obtained from studies examining the attitudes of pre-service teachers toward children's rights according to gender in Turkey. Theses, articles, and book chapters conducted in Turkey on the attitudes of pre-service teachers toward children's rights between the years 2006-2020 were examined within the scope of the meta-analysis. The following questions were investigated to reveal the results of the studies carried out on this subject so far for the researchers who will conduct research and study on this subject.

1. What is the effect of gender on pre-service teachers' attitudes toward children's rights?
2. Is the year of the studies a moderator that makes a significant difference for the calculated effect size?
3. Is the publication type of the studies a moderator that makes a significant difference for the calculated effect size?
4. Is the teaching field in which the studies have been conducted the moderator that makes a significant difference for the calculated effect size?

Method

Extended Abstract, This research was designed with a quantitative research approach and the meta-analysis method was used. To determine the studies to be included in the research, academic studies were scanned from Google Academic, TrIndex, and the Council of Higher Education National Thesis Center search system's databases at the first stage. In these databases, "pre-service teachers and children's rights attitudes", "pre-service teachers' attitudes towards children's rights", and "education faculty students and children's rights attitudes" were used as keywords. As a result, a total of 577 studies were reached. In the second stage, the following criteria were used in the process of including the obtained studies in the meta-analysis;

1. Academic studies are open to full access,

2. Identifying academic studies that are suitable for meta-analysis (studies containing quantitative data such as the number of samples, standard deviation, mean, etc.)
3. The fact that academic studies have examined the child rights attitude of pre-service teachers with quantitative data in terms of gender,
4. In academic studies, pre-service teachers' attitudes toward children's rights have been determined by a scale score,
5. Academic studies carried out between 2006-2022.

Eleven studies that met the criteria were analyzed with the Comprehensive Meta-Analysis (CMA) 3.0 program. The random effects model was used in this study. Cohen *d* statistics were calculated to find the effect size, and *Q* and *I*² statistics were calculated for heterogeneity tests. Subgroup analyses were calculated according to the random effects model to find the source of heterogeneity. In addition, the forest plot showing both the effect size and confidence interval of each analyzed study and the total effect size and confidence interval of the study (Lewis & Clarke, 2001) was used. The funnel plot method, Begg and Mazumdar rank correlation coefficients, and Classic fail-safe *N* statistics were used to determine whether there was publication bias.

Findings

The sample of the study consists of 3466 pre-service teachers, 2556 (74%) female, and 910 (26%) male. According to the random effects model of the studies included in the study, the mean effect size was found to be 0.379, the lower limit of the effect size was 0.206 and the upper limit was 0.552, in the 95% confidence interval. In addition, it was determined that the study was significantly heterogeneous according to the heterogeneity test (*I*²=74,793, CMA: *Q*=39,672; *p*<.001).

In the forest plot, it was determined that the weight of Kıraç's (2019) study contributed the most to the research, its sensitivity was high and the confidence interval was narrow. While three studies (Pilatin & Ahmetoğlu, 2020; Platin, 2019; Yaşar Ekici, 2014) included in the meta-analysis intersected the line of ineffectiveness, the other eight studies (Bulut, 2020; Ezer & Ulukaya Öteleş, 2020; Movement and Altıok, 2020; Karaman Kepenekci, 2006; Kaya, 2011; Kıraç, 2019; Leblebici & Çeliköz, 2017; Şehirli & Ergin, 2017) did not intersect the line of ineffectiveness and were found to be statistically significant.

By the funnel plot, it was observed that the studies included in the analysis were in a symmetrical distribution. In the calculation of Begg and Mazumdar Rank Correlation, it was found that the *p*-value of Kendall's tau without

continuity correction (2-tailed) was 0.58579, and the p-value (2-tailed) with continuity correction was 0.64043. Finally, Classic fail-safe N analysis was applied to investigate the presence of publication bias and the number of studies that should be included in the meta-analysis study was found to be 197 for the p-value to be larger than the alpha value.

In the effect of gender variables on pre-service teachers' attitudes towards children's rights; To determine whether the year, type of publication and the teaching field constituting the sample group of the studies included in the meta-analysis were variables (moderators), subgroup analyzes were carried out according to the random effects model.

Concerning the results of the analysis, the year, and the publication type of the studies; It was determined that there was no significant difference in the effect size obtained as a result of the research ($p > .05$), whereas the field of teaching created a significant difference ($p < .05$).

Discussion & Result

As a result of this research, it is understood that the attitudes of pre-service teachers towards children's rights are moderately significant in favor of female teachers, and publication bias was not found in any of the analyzes.

According to the data, the variables of year and publication type did not make a significant difference in the effect size. This result can be accepted as an indication that male pre-service teachers' attitudes toward children's rights are less than women's, which is independent of these variables. A significant difference was found in the field of teaching variables. This finding may be related to the attitudes, behaviors and educational activities of pre-service teachers. In this respect, it is thought to be an important parameter in improving the attitudes of male prospective teachers towards children's rights. In addition, the fact that social studies pre-service teachers have the highest effect size can be associated with the Human Rights and Democracy Education course in their curriculum.

Recommendations

It is thought that conducting qualitative research to investigate why male pre-service teachers' attitudes toward children's rights are lower than female teachers will be useful for a better understanding of the issue. In addition, seminars, conferences, events, and similar activities can be planned and conducted with the protocols to be signed by the Council of Higher Education

and university administrations to improve the attitudes of male pre-service teachers toward children's rights.